

Ślązacy – Theodor Erdmann Kalide

Theodor Erdmann Kalide (ur. [8 lutego 1801](#) w [Królewskiej Hucie](#) (niem. *Königshütte*), zm. [23 sierpnia 1863](#) w [Gliwicach](#) (niem. *Gleiwitz*) – [niemiecki](#) rzeźbiarz, jeden z najwybitniejszych rzeźbiarzy [górnosląskich XIX wieku](#), określany mianem "rzeźbiarza [brązu](#) i [żelaza](#)". Pochowany na [Cmentarzu Hutniczym w Gliwicach](#).

Był synem niemieckiego inspektora hutniczego miejscowej huty żelaza i Górnoslązaczki, pochodzącej z Nakła Śląskiego. Przyszedł na świat w jednym z pierwszych budynków, tworzących osadę królewskohucką (stawianych w latach 1798-1802)^[1]. Edukację rozpoczął w szkole brackiej (*Knappschaftsschule*) w Królewskiej Hucie, następnie od 1816 roku uczęszczał do nowo utworzonego gimnazjum w Gliwicach. Zamieszkiwał wówczas u pracującego w [Królewskiej Odlewni Żeliwa w Gliwicach](#) brata Wilhelma. Szybko jednak przerwał naukę i już w 1817 r. podjął pracę jako elew (uczeń) w hucie "Królewskiej", a następnie we wspomnianej Królewskiej Odlewni Żeliwa, jako pracownik modelarni. Kształcił się pod okiem Friedricha Wilhelma Ludwiga Beyerhausa^[2].

W 1819 r. udał się do Berlina, gdzie uczęszczał na zajęcia do Królewskiej Akademii Sztuk Pięknych, najpierw jako wolny słuchacz, a następnie jako student. Pobierał nauki u wybitnych mistrzów: [Johanna Gottfrieda Schadowa](#) i [Chrystiana Daniela Raucha](#). Już w latach 20. XIX wieku Kalide zyskał sławę plastyka postaci zwierzęcych, szczególnie dzięki umiejętności tworzenia naturalnie ukształtowanych modeli śpiących i czuwających lwów^[3].

Królewska Odlewnia Żeliwa w Gliwicach, jako fundator stypendium, zawarła w 1824 r. z Kalide nowy kontrakt, w którym zobowiązał się on do wykonywania i posyłania z Berlina do odlewni w Gliwicach modeli swoich prac, według których można było wykonywać formy odlewnicze. W ten sposób odlewnia poszerzyła swój asortyment, a modele zamieszczone zostały w katalogu wyrobów^[4].

24 grudnia 1831 r. Kalide został mianowany artystą rzeźbiarzem akademickim i rozpoczął w Berlinie samodzielną działalność, którą prowadził do 1856 r. Jego pracownia znajdowała się w Berlinie, w pobliżu [Bramy Brandenburskiej](#), na rogu Unter den Linden oraz Pariser Platz.^[5] Jednocześnie utrzymywał współpracę z gliwicką odlewnią, którą zakończyła dopiero śmierć rzeźbiarza w 1863 r.^[6]

W [1824](#) roku w [Berlinie](#) odbyła się wystawa [gipsowych](#) modeli dwóch lwów (śpiącego i czuwającego) autorstwa Kalide. Wykonał rzeźbę *Chłopca z łabędziem*. Była ona w katalogu [gliwickiej odlewni](#). Jeden z egzemplarzy do roku [1912](#) był umieszczony na [rynku](#) w [Królewskiej Hucie](#), obok miejskiej fontanny, a obecnie ustawiona jest na [chorzowskim](#) Placu [Matejki](#), a jej replika ustawiona jest w Gliwicach.

W roku 1852, z okazji 50-lecia uruchomienia pierwszego wielkiego pieca w hucie Królewskiej (niem. *Königshütte*), na wzgórzu w Królewskiej Hucie (ob. Chorzów) postawiono pomnik hrabiego [Friedricha Wilhelma von Reden](#), autorstwa Theodora Erdmanna Kalide. Pomnik ten został zniszczony w lipcu 1939 r. przez działaczy „Związku Stowarzyszeń Polskich Chorzowian”, odbudowany i ponownie odsłonięty rok później, i powtórnie usunięty po zajęciu Chorzowa przez Polaków w 1945 r. Dnia 6 września 2002 roku na

chorzowskim rynku postawiono pomnik hr. Redena, autorstwa tyskiego rzeźbiarza Augusta Dyrdy. Dokonał on rekonstrukcji pierwszego pomnika, którego autorem był Teodor E. Kalide.

Ulica w [Chorzowie](#), przy której znajduje się dom, w którym rzeźbiarz się urodził została nazwana jego imieniem.

Jest to ulica prostopadła do ulic [3 Maja](#), Krzyżowej, [Stabika](#), Pudlerskiej i [Traugutta](#) i Nowej, a równoległa do ulicy [Katowickiej](#)

Najpopularniejsze dzieła [\[edytuj\]](#) | [edytuj kod źródłowy](#)

[Chłopiec z łabędziem](#) (niem. *Knabe mit Schwan*) rzeźba na Placu Matejki w Chorzowie, w Gliwicach

Umierający lew (niem. *Sterbender Löwe*) rzeźba na rynku w Bytomiu), Villa Caro w Gliwicach

[Lew czuwający](#) (niem. *Wachender Löwe*)

Bachantka na panterze (niem. *Bachantin auf dem Panther*)

Dziewczyna z lirą

pomnik hrabiego Friedricha Wilhelma von Redena

Przypisy

↑ Arkadiusz Faruga: *Narodowość śląska w trójkącie narodów*. Zabrze: Narodowa Oficyna Śląska, 2007, s. 36-37. [ISBN 978-83-60540-61-9](#).

↑ Zbigniew Kapała (red.): *Chorzowski Słownik Biograficzny, Edycja Nowa T. 1*. Chorzów: Muzeum w Chorzowie, 2007, s. 163. [ISBN 978-83-926587-1-9](#).

↑ Janusz Modrzyński (red.): *Chorzowski słownik biograficzny*. Chorzów: Muzeum w Chorzowie, 1997, s. 75. [ISBN 83-903578-7-9](#).

↑ Zbigniew Kapała (red.): *op.cit.* s. 163.

↑ Zbigniew Kapała (red.): *op.cit.* s. 164.

↑ Janusz Modrzyński (red.): *op.cit.* s. 75.

Literatura [\[edytuj\]](#) | [edytuj kod źródłowy](#)

O T. Kalide, m.in. w: A. Kuzio-Podrucki, *Tiele-Wincklerowie. Arystokracja węgla i stali*, Bytom 2006. - info o książce na stronie: [Śląska szlachta i arystokracja](#)

Janusz Modrzyński (red.): *Chorzowski słownik biograficzny*. Chorzów: Muzeum w Chorzowie, 1997. [ISBN 83-903578-7-9](#).

Zbigniew Kapała (red.): *Chorzowski Słownik Biograficzny, Edycja Nowa T. 1*. Chorzów: Muzeum w Chorzowie, 2007. [ISBN 978-83-926587-1-9](#).

http://pl.wikipedia.org/wiki/Theodor_Erdmann_Kalide,

http://www.montes.pl/Montes11/montes_nr_11_15.htm,

<http://info.wiadomosci.gazeta.pl/szukaj/wiadomosci/theodor+kalide>,

http://www.swkrzyz.bytom.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=255&Itemid=141 i

wiele innych informacji w internecie

150 ROCZNICA ŚMIERCI THEODORA E. KALIDE

Jego rzeźby możemy spotkać w naszych miastach. „Umierający Lew” na bytomskim Rynku, „Chłopiec z łabędziem” w Chorzowie czy „Lew Czuwający” w Gliwicach stały się nieodzownym elementem wielkomiejskiego krajobrazu. I nic w tym dziwnego, bo przecież ich autor – Theodor Erdmann KALIDE – był największym górnośląskim rzeźbiarzem XIX wieku. Artystą, którego sława sięgała daleko poza granice regionu.

23 sierpnia obchodziliśmy 150 rocznicę jego śmierci. Theodor Erdmann KALIDE spoczywa na Cmentarzu Hutniczym w Gliwicach. Stowarzyszenie na rzecz dziedzictwa kulturowego Gliwic „Gliwickie Metamorfozy”, które opiekuje się również wspomnianą nekropolią, ogłosiło rok 2013 „Rokiem Theodora Kalidego”. W ramach obchodów zorganizowano wykłady oraz cykl warsztatów plastycznych związanych mniej lub bardziej dosłownie z twórczością rzeźbiarza.

Natomiast w piątkowe popołudnie – 23 sierpnia - stowarzyszenie uczciło pamięć artysty na Cmentarzu Hutniczym. **Panowie - zgromadzeni na cmentarzu - w gustownych nakryciach głowy ... melonikach złożyli wieniec. „Gliwickie Metamorfozy” zapraszały bowiem mężczyzn w ... cylindrach, czyli tak jak żegnano Kalidego przed 150 laty (zachowało się zdjęcie z tamtych uroczystości).** „ - *Trudno gdzieś było zdobyć cylinder, z melonikiem było znacznie łatwiej, ale liczy się, że mamy jakiś rekwizyt z epoki*” – opowiadał jeden z panów. **Można było również wysłuchać opowieści o nekropolii. Przewodnikami byli ci, którzy – w dzisiejszych czasach – potrafią opowiedzieć o niej najwięcej i mają ogromne zasługi w ratowaniu tego zabytkowego i wyjątkowego miejsca, czyli przedstawiciele gliwickiego stowarzyszenia.**

Podczas rocznicowych obchodów nie zabrakło również przedstawicieli Ślonskiej Ferajny z żółto-niebieskim bukietem. „ - *Czułbym się źle jakby nos tu nie było*” – mówił Peter Langer. „- *Do południa zapolili my kercka w Chorzowie pod tablicom na chałpie, w kerej urodził się Kalide*” – dodał przedstawiciel myśłowickiej organizacji.

Natomiast jak zapewniła **Małgorzata MALANOWICZ, prezeska stowarzyszenia „Gliwickie Metamorfozy”, to nie koniec obchodów „Roku Theodora Kalidego”** „ - *23 października w Starochorzowskim Centrum Kultury odbędzie się wernisaż wystawy poświęconej temu wybitnemu rzeźbiarzowi. Miesiąc później ekspozycja trafi do Gliwic. Odbędzie się również promocja książki o Kalide. Niestety, cały nakład został jest zamówiony. Mamy nadzieję, że uda się nam zebrać fundusze na kolejną edycję, bo zainteresowanie wydawnictwem jest bardzo duże*”.

Mirella DĄBEK